

ชอกะบังไทย์ : วัฒนธรรมเครื่องดนตรีพื้นบ้านจังหวัดเลย Sorkabungthailoei : Culture Folk Music Instrument of Loei Province

พงศ์พัฒน์ เหล่าคนคำ¹ สรวงสุตา สิงขรอาสน์² และ ธนกร เฟ่งศรี³
Phongphat Laokhonka¹ Srungsuda Singkonas² and Tanaporn Phangsri³

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องชอกะบังไทย์ : วัฒนธรรมเครื่องดนตรีพื้นบ้านจังหวัดเลย มีความมุ่งหมายเพื่อ 1) ศึกษาประวัติความเป็นมาของชอกะบังไทย์ 2) ศึกษาคุณลักษณะและวิธีการเล่น 3) ศึกษาองค์ประกอบของบทเพลงที่ใช้บรรเลงและบทบาทหน้าที่ทางสังคม ระยะเวลาในการทำวิจัย เดือนตุลาคม 2556 ถึง เดือนพฤศจิกายน 2557 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบสังเกตและแบบสัมภาษณ์ มีการเก็บข้อมูลจากกลุ่มผู้รู้จำนวน 3 คน กลุ่มผู้ปฏิบัติจำนวน 3 คน และกลุ่มบุคคลทั่วไปจำนวน 10 คน เอกสารและงานวิจัย ตลอดจนตำราต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และออกปฏิบัติการภาคสนามเพื่อรวบรวมข้อมูล จากนั้นจึงรวบรวมข้อมูลทั้งหมดมาทำการวิเคราะห์และเรียบเรียงเป็นรายงานการวิจัยเชิงคุณภาพในรูปแบบของการพรรณนาวิเคราะห์ ผลการวิจัยพบว่า

1. ชอกะบังเป็นเครื่องดนตรีพื้นบ้านจังหวัดเลยที่มีประวัติมาอย่างยาวนาน สืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษจากรุ่นสู่รุ่น เป็นเครื่องดนตรีที่แพร่กระจายทางวัฒนธรรมด้านดนตรีจากกลุ่มประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียง
2. ชอกะบังเป็นเครื่องดนตรีที่เกิดเสียงโดยการสั่นสะเทือนของสายด้วยวิธีการสี บังขอทำจากไม้ไผ่ฉากผิวออกให้บาง สายขอทำจากเส้นลวด ด้านบนของขอมมีลูกบิดซึ่งสาย 2 เส้น คันชักทำด้วยไม้ไผ่เรียกว่า “ง่อง” วิธีการเล่นชอกะบังทำได้โดยการจับบังขอด้วยมือซ้าย ส่วนมือขวาจับง่อง การสีชอกะบังใช้วิธีการสีชักเข้า – ออกให้มีความสัมพันธ์กันกับการลงนิ้วกดระดับเสียง ระบบเสียงที่ใช้ในการตั้งสายขอมมี 3 รูปแบบ ได้แก่ คู้ 1 Perfect เป็น ลา – ลา (A3 – A3) คู้ 2 Major เป็น ซอล – ลา (G4 – A4) คู้ 5 Perfect เป็น ลา – มี (A3 – E4)
3. องค์ประกอบของบทเพลงที่ใช้บรรเลงคือชอกะบัง ลักษณะของทำนองมีลักษณะเป็นบทเพลงท่อนเดียวบรรเลงเข้าไป – มา ด้านบทเพลงที่ชอกะบังบรรเลงทุกบทเพลงมีลักษณะเป็นทำนองประสม ใช้เสียงประสานเพียงเสียงเดียวซึ่งดังอยู่ตลอดเวลา บทบาทหน้าที่ในสังคมของชอกะบังไทย์ประกอบด้วยวัฒนธรรมดนตรีที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมทางศาสนา และขนบธรรมเนียมประเพณี ด้านวัฒนธรรมดนตรีที่มีอิทธิพลกับชอกะบังไทย์ ประกอบด้วยรูปแบบของวัฒนธรรมดั้งเดิมที่ที่ใช้ในงานประเพณีและเทศกาลต่าง ๆ และวัฒนธรรมดนตรีร่วมสมัย ด้านความเชื่อและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับชอกะบังได้เกิดความเชื่อที่สืบทอดกันมาตั้งแต่โบราณเรียกว่าการยกอ้อ ด้านการสืบทอดการผลิตและการบรรเลงชอกะบังในปัจจุบันยังมีการผลิตและบรรเลงกันอยู่ แต่ปัจจุบันเริ่มที่จะลดน้อยลงไปเนื่องจากไม่มีผู้สืบทอด

คำสำคัญ : ไทย์, ชอกะบัง, เครื่องดนตรีพื้นบ้าน, วัฒนธรรม

¹ นิสิตปริญญาโท สาขาดุริยางคศิลป์ วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

² อาจารย์ ดร. สาขาดุริยางคศิลป์ วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

³ อาจารย์ ดร. สาขาดุริยางคศิลป์ วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ABSTRACT

The current study aimed to explore 1) background information of Sorkabungthailoei, 2) its characteristics and method of playing, and 3) elements of music used to play as well as its social roles. An Observation and on interview were used as the material Data were collected from a group of experts, documents and research studies, and other related texts. Besides, fieldwork was done in order to gather information. All of the collected data was analyzed and organized into qualitative research with descriptive analysis. The findings suggest as follows:

1. Sorkabung is a musical instrument with time-honored background. It come through music cultural diffusion of countries of South-East Asia.

2. Sorkabung is a stringed musical instrument which produces sound when its strings vibrate from being fiddled with a bow. It is made of 1-2 internodes of bamboo whittled and holed at the back and the front, called “Hee”, to make a sound hole. The strings are made from bicycle brake cables. “Yong” or the bridge is made of a piece of bamboo. Two knobs at the top of the fiddle are used to stretch and tune the strings. A bow is made of bamboo called “Ngong” and horsehair, hemp rope, or vine. How to play the Sorkabung is that you hold the fiddle with your left hand and the “Ngong (bow) with your right hand.” Then you move the bow in and out with your fingers placing on the strings, going cooperatively. There are three tuning systems for Sorkabung including couple 1 Perfect A – A (la – la), couple 2 Major G – A (so – la), and couple 5 Major A – E (la – mi).

3. Elements of music used in the play could be summarized as Sorkabung with its single melody is played repeatedly in detail, Music played with Sorkabung is always the combination of different patterns of notes called Polyphony, in which a single sound is played throughout the combination known as Drone Harmony. For social roles of Sorkabungthailoei, there is a culture of music related to religious ceremonies and traditions. Cultures of music influencing Sorkabungthailoei include the traditional culture found in customs and festivals as well as the contemporary one. In addition, in a set of beliefs and rites related to Sorkabung, there has been a traditional belief called “Yok Or.” At present, Sorkabungs are still produced and played; however, it is gradually decreasing due to a lack of successors.

Keywords :Thailoei, Sorkabung, Folk Music Instrument, Culture

บทนำ

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือภาคอีสานของประเทศไทย มีพื้นที่ประมาณ 155,400 ตารางกิโลเมตร หรือหนึ่งในสามของประเทศตามลักษณะทางภูมิศาสตร์ ภาคอีสานมีเขตภูมิประเทศแบ่งออกตามลักษณะพื้นที่และเขตวัฒนธรรมเป็น 2 เขต คือ ภาคอีสานตอนบนหรืออีสานเหนือ และภาคอีสานตอนล่างหรืออีสานใต้ ประกอบไปด้วยชนชาติหลากหลายเผ่าพันธุ์ ศิลปวัฒนธรรมการเล่นและดนตรีต่างๆ จึงมีความแตกต่างกัน ภาคอีสานสามารถแบ่งกลุ่มวัฒนธรรมทางดนตรีออกได้เป็น 3 กลุ่มวัฒนธรรม ได้แก่ กลุ่มวัฒนธรรมโคราช กลุ่มวัฒนธรรมกันทรวิชัย และกลุ่มวัฒนธรรมหมอลำ (เจริญชัย ชนไพโรจน์, 2540 : 59)

จากการที่ภาคอีสานมีการแบ่งพื้นที่ออกเป็นสามกลุ่มวัฒนธรรม ในแต่ละพื้นที่จึงมีกลุ่มวัฒนธรรมที่แตกต่างกันออกไป ส่งผลทำให้รูปแบบการดำเนินชีวิต ประเพณี และวัฒนธรรม ค่อนข้างที่จะแตกต่างกันออกไปตามบริบทของพื้นที่นั้น ๆ (ชัชวาล ประทุมศิลป์, 2554 : 2) โดยเฉพาะพื้นที่ของภาคอีสานตอนบนและบางพื้นที่ที่มีอาณาบริเวณติดกับประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ที่มีการผสมผสานความเชื่อ วิถีชีวิตวัฒนธรรมขนบประเพณีร่วมกันอยู่ มีลักษณะทางสังคมวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี ภาษา และการดนตรีบางส่วนที่คล้ายคลึงกัน

จังหวัดเลยตั้งอยู่ตอนเหนือสุดของภาคอีสาน มีศักยภาพทางด้านภูมิศาสตร์ที่เป็นภูเขาป่าไม้ระบบนิเวศวิทยาสมบูรณ์ ก่อให้เกิดสภาพสังคมและวัฒนธรรมที่มนุษย์ในสังคมสร้างขึ้น สืบเนื่องจากอดีตถึงปัจจุบัน จนกลายเป็นมรดกทางวัฒนธรรมผ่านภาษา และพฤติกรรมการแสดงออกทางดนตรีฟ้อนรำ สภาพทางธรรมชาติหรือระบบนิเวศวิทยามีบทบาทสำคัญที่เป็นสิ่งกำหนดให้มนุษย์ในเขตนี้ปรับตัวเข้ากับธรรมชาติสิ่งแวดล้อม เป็นผลให้คนในสังคม

ท้องถิ่นมีวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์ โดยเฉพาะภาษาทางดนตรีนาฏกรรม วัฒนธรรมจึงเป็นระบบหนึ่งทำหน้าที่เชื่อมโยงคนในชุมชนต่าง ๆ ให้คนในสังคมมีความรู้สึกเป็นกลุ่มเป็นพวกเดียวกัน มีความมั่นคงทางจิตใจและภาคภูมิใจวัฒนธรรมในชุมชนตนเอง โดยเฉพาะศิลปะการแสดงพื้นบ้านที่พัฒนามาจากข้อมูลพื้นฐานในบริบททางสังคมและวัฒนธรรมจากอดีตจนถึงปัจจุบัน (สุริยา บรรพลา, 2555 : 16)

จากลักษณะของวัฒนธรรมนี้เองทำให้จังหวัดเลยมี ประเพณี และแสดงพื้นบ้านที่เป็นเอกลักษณ์ ทั้งที่เป็นการแสดงเพื่อความสนุกสนานและการแสดงเพื่อประกอบพิธีกรรม เช่น ประเพณีบุญหลวงหรือการเล่นผไท้ชาวน เป็นการเล่นที่ชาวตำบลชัยยัตถ์ปฏิบัติสืบทอดกันมาตั้งแต่สมัยโบราณ ประเพณีออกพรรษาที่เชียงคาน ประเพณีสงกรานต์อำเภอยางคาน งานพญาช้าง – นางผมหอม อำเภอกุหลาบ จังหวัดเลย เป็นต้น

เครื่องดนตรีชนิดหนึ่งของชาวอีสานได้แก่ ซอกะบัง ซึ่งเป็นเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสานที่มีชื่อเรียกหลายชื่อ ตามท้องถิ่นนั้นๆ เช่น “ซอไม้ไผ่” “ซอบัง” “ซอกระบอก” สำหรับชื่อที่ชาวบ้านและนักดนตรีพื้นบ้านจังหวัดเลยรู้จัก ชื่อเรียกว่า “กะบัง” หรือ “ซอไม้ไผ่” ความโดดเด่นของซอกะบังอยู่ที่การใช้ทักษะการบรรเลงของผู้สูงอายุที่ได้รับการสืบทอดมาจากครูบาอาจารย์ จึงมีความสามารถในการสร้างเสียง ทำนองและจังหวะได้อย่างน่าสนใจ

จากความเป็นมาดังกล่าว ซอกะบังเป็นเครื่องดนตรีที่ถูกสร้างสรรค์ขึ้นด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านดนตรีของชาวบ้านในจังหวัดเลย เป็นเครื่องดนตรีพื้นบ้านที่เคยมีการนำมาใช้ร่วมบรรเลงกับเครื่องดนตรีพื้นบ้านอื่น ๆ ในอดีตนั้นซอกะบังได้เป็นเครื่องดนตรีที่เคยได้รับความนิยมของกลุ่มศิลปินพื้นบ้าน ได้มีการนำเอาซอกะบังมาใช้ในการบรรเลงในงานบุญประเพณีงานเทศกาลรื่นเริงต่าง ๆ แต่ปัจจุบันซอกะบังได้เริ่มที่จะสูญหายไปจากจังหวัดเลยโดยที่ผู้บรรเลงส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ และขาดผู้สืบทอดการบรรเลงแบบดั้งเดิม

ปัญหาการขาดช่วงในการสืบทอดและบทบาทหน้าที่ที่ลดน้อยลงของดนตรีที่มีต่อสังคม อาจจะทำให้ในอนาคตวัฒนธรรมดนตรีพื้นบ้านของชาวจังหวัดเลยต้องสูญหายไป

จากเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการศึกษาชอกะบังไทเลย โดยพื้นที่ที่ทำการศึกษาได้แก่ บ้านน้ำพร ตำบลปากคม อำเภอเชียงคาน บ้านหนองบัว ตำบลภูหอ อำเภอภูหลวง และบ้านโป่ง ตำบลด่านซ้าย อำเภอด่านซ้าย เพื่อใช้เป็นองค์ความรู้และหาแนวทางในการสืบทอด พัฒนาและอนุรักษ์รักษาต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติของชอกะบังไทเลย
2. เพื่อศึกษาคุณลักษณะและวิธีการเล่นของชอกะบังไทเลย
3. เพื่อศึกษาองค์ประกอบของบทเพลงที่ใช้บรรเลงและบทบาททางสังคม

ขอบเขตของการวิจัย

1. พื้นที่ในการวิจัย ผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มศึกษาจาก 3 อำเภอ ได้แก่
 - 1.1 บ้านน้ำพร หมู่ที่ 2 ตำบลปากคม อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย
 - 1.2 บ้านหนองบัว หมู่ที่ 1 ตำบลภูหอ อำเภอภูหลวง จังหวัดเลย
 - 1.3 บ้านโป่ง หมู่ 8 ตำบลด่านซ้าย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย
2. สารสำคัญทางดนตรี
 - 2.1 ผู้วิจัยมุ่งเน้นศึกษาประวัติของชอกะบังไทเลย
 - 2.2 ศึกษาถึงคุณลักษณะและวิธีการเล่นชอกะบังไทเลย ได้แก่ รูปร่าง ลักษณะ ขอบเขตเสียง การกำเนิดเสียง และวิธีการผลิตของชอกะบังไทเลย

2.3 วิเคราะห์องค์ประกอบของบทเพลงที่ใช้บรรเลง ได้แก่ จังหวะ ทำนอง เสียงประสาน ลักษณะพื้นผิว และรูปแบบของบทเพลงและบทบาทหน้าที่ในสังคม

3. ระยะเวลาการวิจัย ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดระยะเวลาในการวิจัยเริ่มตั้งแต่เดือนตุลาคม 2556 – พฤศจิกายน 2557

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยกลุ่มผู้รู้ กลุ่มผู้ปฏิบัติ และกลุ่มบุคคลทั่วไป
2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วยแบบสังเกต (Observation) ใช้แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) และแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview)
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วยข้อมูลทางวิชาการ ได้แก่ข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ ข้อมูลภาคสนามได้จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูล โดยใช้แบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม
4. การจัดกระทำและวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการจัดกระทำและวิเคราะห์ข้อมูลมาเรียบเรียงในรูปแบบของการพรรณนาวิเคราะห์บรรยายเป็นความเรียง และสรุปเป็นรายงานการวิจัย

เอกสารและทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย

1. องค์ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมพื้นบ้าน องค์ความรู้เกี่ยวกับดนตรีพื้นบ้านอีสานและเครื่องดนตรีพื้นบ้านประเภทสี
2. ทฤษฎีการศึกษาทางมานุษยวิทยา ตรียางควิทยา องค์ประกอบของดนตรี ทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม และทฤษฎีดนตรีกับอัตลักษณ์

สรุปผล

1. ประวัติความเป็นมา ซอกะบังเป็นเครื่องดนตรีพื้นบ้านจังหวัดเลยที่มีประวัติมาอย่างยาวนาน เป็นเครื่องดนตรีที่ได้รับการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมด้านดนตรีจากกลุ่มประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

2. คุณลักษณะและวิธีการเล่น

2.1 คุณลักษณะของซอกะบังเป็นเครื่องดนตรีที่เกิดเสียงโดยการสั่นสะเทือนของสายด้วยวิธีการสี ซอกะบังทำขึ้นด้วยไม้ไผ่ 1 ถึง 2 ปล้อง ถากผิวออกและเหลาจนกระบอกไม้ไผ่บางลงเล็กน้อย สายซอกะบังทำจากเส้นลวดเบรกรัดจักยาน หย่องทำจากไม้ไผ่เหลาเป็นรูปสี่เหลี่ยมคางหมู ด้านบนของซอกะบังมีลูกบิดซึ่งสาย เพื่อใช้สำหรับปรับระดับเสียง คันชักทำด้วยไม้ไผ่เรียกว่า “ง่อง” หางม้าทำจากหางของม้า เชือกป่าน หรือเถาวัลย์ ใช้สำหรับสับสายของซอกะบังให้เกิดเสียง

2.2 วิธีการเล่น การเล่นซอกะบังทำได้โดยการจับซอกะบังด้วยมือซ้าย ส่วนมือขวาจับง่องซอกะบัง โดยหงายมือขึ้นแล้วสอดนิ้วกลางเข้าไปในสายซอกะบัง ส่วนนิ้วนางและนิ้วก้อยใช้ประคองง่องซอกะบัง หัวแม่มืออยู่บนง่องซอกะบังในลักษณะการจับดินสอ การใช้คันชักสีซอกะบังใช้วิธีการสีชักเข้าและออกให้มีความสัมพันธ์กันกับการลงนิ้วกดระดับเสียง โดยง่องซอกะบังจะอยู่นอกสายซอกะบัง มือซ้ายจะประคองบังให้หมุนไปมาให้สายซอกะบังหรือสายในบิดตรงตำแหน่งที่จะใช้สี

3. องค์ประกอบของบทเพลงที่ใช้บรรเลงซอกะบัง จากการวิเคราะห์บทเพลงของซอกะบังทั้งหมด 7 เพลง ได้แก่ แห่งเหวต เอ๋ยใหญ่ ลายใหญ่ ดิดสูด แมงตบเต่า สับใบ ชมดอกนารี โดยได้สรุปตามของเขตของการวิเคราะห์ ดังนี้

1. สื่อสร้างเสียง (Medium) เครื่องดนตรีหลักที่ใช้ในการบรรเลงคือซอกะบัง ส่วนเครื่องดนตรีอื่นที่ใช้ในการบรรเลงร่วมประกอบด้วย พิณ แคน กลอง และฉาบ

2. ท่วงทำนอง (Melody) ประกอบด้วย

2.1 ระบบเสียง (Tuning System) ปรากฏระบบเสียงที่ใช้ในการตั้งสายซอกะบังบรรเลงอยู่ทั้งหมด 3 รูปแบบ ได้แก่ ตั้งสายเป็นคู่ 1 Perfect มีลักษณะการตั้งสายเป็นเสียง ลา – ลา ($A^3 - A^3$) โดยสายซอกะบังทั้งสองเส้นจะตั้งเป็นเสียงเดียวกัน, ตั้งสายเป็นคู่ 2 Major มีลักษณะการตั้งสายเป็นเสียง ซอล – ลา ($G^4 - A^4$), ตั้งสายเป็นคู่ 5 Perfect มีลักษณะการตั้งสายเป็นเสียง ลา – มี ($A^3 - E^4$)

2.2 มาตราเสียง / บันไดเสียง (Scale) พบว่ามีการใช้บันไดเสียงในการบรรเลงอยู่ 2 บันไดเสียงได้แก่ Pentatonic C Major ได้แก่ แห่งเหวต ดิดสูด แมงตบเต่า และ Pentatonic A Minor ได้แก่ เอ๋ยใหญ่ ลายใหญ่ ชมดอกนารี สับใบ

2.3 ขั้นคู่เสียง (Intervals) ขั้นคู่เสียงที่เกิดขึ้นได้แก่ ขั้นคู่ 2 Major, 3 Major, 4 perfect, 5 Perfect, 6 Major, 7 Major, 8 Perfect, 9 Major ซึ่งเป็นขั้นคู่เสียงที่เกิดขึ้นในทุกบทเพลง

2.4 ช่วงเสียง (Ranges) มีช่วงเสียงที่เกิดขึ้นในบทเพลงระหว่างลาต่ำถึงลาสูง ($A^3 - A^5$)

2.5 รูปลักษณะของท่วงทำนอง (Melodic Contour) ที่ปรากฏในบทเพลงพบอยู่ 2 แบบคือ การเคลื่อนทำนองแบบตามขั้น (Conjunct motion) และการเคลื่อนทำนองแบบข้ามขั้น (Disjunct motion)

2.6 โครงสร้างของวลี (Phrase Structure) ประกอบไปด้วย Motif และ Phrase ซึ่งลักษณะของโครงสร้างของบทเพลงจะเป็นเพลงที่มีการพัฒนา Motif และ Phrase ด้วยวิธีการซ้ำ (Repetition) การลดอัตราของทำนอง (Diminution) การขยายอัตราของทำนอง (Augmentation)

2.7 จังหวะของทำนอง (Melodic Rhythm) บทเพลงทั้งหมดปรากฏลักษณะ

จังหวะของทำนองที่พบมากที่สุด 11 รูปแบบ

3. จังหวะ (Rhythm) บทเพลงแต่ละบทเพลงจะมีลักษณะของจังหวะสม่ำเสมอ (Isometric) ซึ่งเป็นจังหวะที่เท่ากันบรรเลงซ้ำ ๆ ตั้งแต่ต้นจนจบเพลง

4. ความเร็ว (Tempo) ความเร็วของบทเพลงที่ใช้บรรเลงอยู่ระหว่างอัตราจังหวะเคาะ 60 ถึง 78 ต่อนาที และมีการบันทึกโดยใช้เครื่องหมายกำหนดจังหวะ 2 และ 4

4 4

5. ผิวพรรณ (Texture) บทเพลงที่ชอกะบั้งบรรเลงทุกบทเพลงมีลักษณะเป็นทำนองประสม (Polyphony) ใช้เสียงประสานเพียงเสียงเดียวซึ่งดังอยู่ตลอดเวลา (Drone Harmony)

6. รูปแบบ (Form) บทเพลงที่นำมาบรรเลงมีลักษณะเป็นบทเพลงที่มีทำนองสั้น ๆ ทำนองเดียว (Integrative) โดยมีการบรรเลงซ้ำ ๆ กัน อาจมีความแตกต่างกันบ้างเล็กน้อย

บทบาทหน้าที่ในสังคมของชอกะบั้งไทเลย

1. บทบาทของชอกะบั้งกับวัฒนธรรมดนตรีในท้องถิ่น สรุปได้ว่า วัฒนธรรมดนตรีที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมทางศาสนา ได้แก่ การจัดกิจกรรมแสดงดนตรีพื้นบ้านในวันออกพรรษา บุญผะเหวด บุญกฐิน และวัฒนธรรมดนตรีที่เกี่ยวข้องกับขนบธรรมเนียมประเพณีได้มีการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการแสดงดนตรีพื้นบ้าน ได้แก่ งานผิตาโชนอำเภอด่านซ้าย งานออกพรรษา ผาสาดลอยเคราะห์อำเภอยางคายน งานช้าง – นางผมหอม อำเภอภูหลวง

2. วัฒนธรรมดนตรีที่มีอิทธิพลกับชอกะบั้งไทเลย ประกอบด้วยรูปแบบของวัฒนธรรมดั้งเดิมที่ใช้ในงานประเพณีและเทศกาลต่าง ๆ โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานความเชื่อระหว่างพระพุทธศาสนาและการนับถือผีเกิดเป็นดนตรีประกอบกิจกรรมทางศาสนา เช่น การนำชอกะบั้งไปบรรเลงแห่ผะเหวด ซึ่งจะปรากฏบทเพลงที่ใช้ในกิจกรรมทางศาสนานั้น หรือ

การบรรเลงชอกะบั้งโดยใช้บทเพลงพื้นบ้านดั้งเดิมซึ่งเป็นการพัฒนาบทเพลงมาจากแคน พิณ เช่น เพลงแมงต๋ับเต่า ชมดอกนารี สับใบ เป็นต้น และรูปแบบวัฒนธรรมดนตรีร่วมสมัย เป็นการนำเอาบทเพลงของดนตรีไทย ดนตรีสมัยนิยม หรือเพลงพื้นบ้านอื่น ๆ มาบรรเลงเพื่อให้เกิดเป็นระเบียบแบบแผนมากขึ้นเกิดเป็นเพลงที่มีการพัฒนาการมาจากกลุ่มบทเพลงอื่น เช่น การพัฒนาลายใหญ่ ลายเอ้อยใหญ่จากแคนมาเป็นชอบรรเลง นอกจากนี้กลุ่มบทเพลงของวัฒนธรรมหมอลำยังมีอิทธิพลในการบรรเลงชอกะบั้งในจังหวัดเลยซึ่งได้มีการพัฒนาเพลงหมอลำต่าง ๆ จากจังหวัดใกล้เคียงนำมาบรรเลงหรือพัฒนาเป็นรูปแบบของตนเอง หรือกลุ่มบทเพลงต่าง ๆ จากจังหวัดพิษณุโลก หรือจังหวัดเพชรบูรณ์ ก็ยังมีอิทธิพลในการบรรเลงชอกะบั้งทำให้เกิดความไพเราะเกิดเป็นอัตลักษณ์ในการบรรเลงชอกะบั้งไทเลยในปัจจุบัน

3. ความเชื่อและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับชอกะบั้งได้เกิดความเชื่อที่สืบทอดกันมาตั้งแต่โบราณคือความเชื่อเกี่ยวกับการ “ยกอ้อครู” หรือ “การยกอ้อ” โดยจากการศึกษาพบว่าพิธีกรรมความเชื่อในการยกครูนั้นไม่ได้มีแบบแผนมากนัก ไม่มีการกำหนดรูปแบบหรือแนวคิดในการทำพิธีกรรมเฉพาะขึ้นมาแต่มีพิธีกรรมก็ต่อเมื่อมีเครื่องดนตรีหลายชนิดเข้ามาร่วมในกิจกรรมการยกครู โดยที่นักดนตรีแต่ละคนก็จะมีพิธีกรรมที่ต่างกันอย่างออกไป

4. การสืบทอดด้านการผลิตชอกะบั้งในปัจจุบันยังมีการสืบทอดด้านการผลิตชอกะบั้งในจังหวัดเลยอยู่ตามอำเภอต่าง ๆ ซึ่งผู้ที่ทำหน้าที่ผลิตชอกะบั้งก็มักเป็นผู้ที่สามารถเล่นชอกะบั้งได้ และเนื่องจากเป็นเครื่องดนตรีที่สามารถผลิตได้ง่ายสามารถหาวัสดุที่มีในท้องถิ่นนำมาผลิตขึ้นได้เอง อีกทั้งกระบวนการผลิตก็ไม่ได้มีขั้นตอนที่ซับซ้อน ยุ่งยาก ซึ่งช่างแต่ละคนก็จะมีเทคนิควิธีการทำชอกะบั้งคล้ายคลึงกันและแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับปัจจัยทางด้านวัสดุที่ได้ในท้องถิ่น และยังพบว่าชอกะบั้งยังขาดที่

เก็บบรรทัดที่ดี และมีปัญหาเกี่ยวกับการปรับระดับเสียง
แต่ก่ายไม่ทนต่อสภาพอากาศและแมลงกัดแทะ การ
สืบทอดด้านการบรรเลงซอกะบั้งนั้น จากการเก็บ
ข้อมูลและสัมภาษณ์พบว่าผู้ที่สามารถบรรเลงซอ
กะบั้งได้ในปัจจุบันยังมีอยู่ซึ่งปรากฏชื่อเสียงและเป็น
ที่รู้จักโดยทั่วไป ได้แก่ พ่อเที่ยง โกษารักษ์ อาจารย์
อภิชาติ คำเกษม และพ่อสังข์ ป้องขัน

อภิปรายผล

ซอกะบั้งเป็นเครื่องดนตรีพื้นบ้านจังหวัด
เลยที่มีประวัติมาอย่างยาวนาน อาจเป็นเครื่องดนตรี
ที่ได้รับการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมด้านดนตรีจาก
กลุ่มประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรือพื้นที่ใกล้เคียง
หรือจังหวัดที่อยู่ติดกับจังหวัดเลย นอกจากนี้
ลักษณะของเครื่องดนตรีประเภทเครื่องสายที่ใช้สีใน
ประเทศไทย จะมีความสัมพันธ์กันกับลักษณะ
โครงสร้างทางด้านกายภาพของซอกะบั้งใน
จังหวัดเลย สอดคล้องกับงานวิจัยของวรกร สีโย
(2554 : 126 - 129) ได้ศึกษาเครื่องเป่ากลุ่มชาติพันธุ์
ในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการศึกษา
พบว่าลักษณะทางอุทกวิทยาของเครื่องดนตรี
ประเภทเครื่องเป่าของกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่ภาค
ตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน อันได้แก่ปัญหาและ
โรคภัยนั้นมีความสัมพันธ์กับโครงสร้างของเครื่องเป่า
แต่ละชนิด จนทำให้เกิดการตกผลึกด้านวัฒนธรรมจน
กลายเป็นเครื่องดนตรีของชาวจังหวัดเลยในปัจจุบัน

ซอกะบั้งเป็นเครื่องดนตรีที่เกิดเสียงโดย
การสั่นสะเทือนของสาย เกิดเสียงโดยใช้หางม้าเส้เข้า
กับสายของซอ เป็นเครื่องดนตรีที่เกิดขึ้นจากวัสดุ
อุปกรณ์ทางธรรมชาติที่สามารถหาได้ในท้องถิ่น นำ
มาสร้างสรรค์ขึ้นเป็นเครื่องดนตรีอย่างเรียบง่ายตาม
วัฒนธรรมดนตรีของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย
ของวาสนา ซึ่งอารมณ (2552 : 116 - 119) ได้ศึกษา
ดนตรีผู้ไทย บ้านโพนสว่าง อำเภอเขาสวนกวาง
จังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการศึกษาพบว่าดนตรีพื้นบ้านเป็น

ดนตรีที่บรรเลงโดยใช้เครื่องดนตรีที่มีในท้องถิ่นจะ
แตกต่างกันไปตามสภาพทางภูมิศาสตร์ ธรรมชาติ
ตลอดจนขนบธรรมเนียม ประเพณีของแต่ละภาค

วิธีการเล่นซอกะบั้งไม่ได้มีขั้นตอนหรือ
แบบแผน หรือการกำหนดวิธีการเล่นไว้อย่างชัดเจน
ขึ้นอยู่กับวิธีการฝึกของนักดนตรีแต่ละคน ว่ามีความรู้
ความจำเกี่ยวกับเสียงเพลงที่ได้ยินแล้วนำมาฝึก
บรรเลงเป็นบทเพลงได้ สอดคล้องกับโยธิน พลเขต
(2552 : 178 - 182) ได้ศึกษาปัจจัยที่ทำให้หมอแคน
ประสบความสำเร็จในการเป่าแคนประกอบหมอลำ
กลอนवादอบล ผลการศึกษาพบว่าหมอแคนจะต้องมี
ความเชี่ยวชาญรอบรู้ในลายแคนหลักและลายอื่นๆ
ที่ใช้ในการเป่าเดี่ยวและการเป่าประกอบหมอลำ
กลอนอย่างลึกซึ้ง นอกจากนี้การฝึกซอกะบั้งยัง
เป็นการเรียนรู้เกี่ยวกับบทเพลงพื้นบ้านในจังหวัด

องค์ประกอบของบทเพลงที่ใช้บรรเลงซอ
กะบั้ง จากการวิเคราะห์บทเพลงของซอกะบั้งมีเครื่อง
ดนตรีหลักที่ใช้ในการบรรเลงคือซอกะบั้ง ส่วนเครื่อง
ดนตรีอื่นที่ใช้ในการบรรเลงร่วมประกอบด้วย พิณ
แคน กลอง และฉาบ ง กลุ่มเสียงที่ใช้ในการบรรเลง
เป็นกลุ่มเสียงดนตรี 5 เสียง (Pentatonic) ลักษณะ
ของทำนองมีลักษณะเป็นบทเพลงท่อนเดียวบรรเลง
ซ้ำไป - มา ระบบเสียงที่ใช้ในการตั้งสายซอเพื่อ
บรรเลงอยู่ทั้งหมด 3 รูปแบบ ได้แก่ คู่ 1 Perfect เป็น
ลา - ลา ($A^3 - A^3$) คู่ 2 Major เป็น ซอล - ลา ($G^4 - A^4$) คู่ 3 Perfect เป็น ลา - มี ($A^3 - E^4$) ด้านบทเพลง
ที่ซอกะบั้งบรรเลงทุกบทเพลงมีลักษณะเป็นทำนอง
ประสม (Polyphony) ใช้เสียงประสานเพียงเสียง
เดียวซึ่งดังอยู่ตลอดเวลา (Drone Harmony)
สอดคล้องกับงานวิจัยของชนชนะ สีหาบุตร (2553 :
114 - 116) แคนวงบ้านชีเหล็กใหญ่ ตำบลในเมือ
อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ผลการศึกษาพบว่าผิว
พรรณของบทเพลงเป็นประเภททำนองประสม
(Heterophony) แบบ Drone Harmony คือจะมี
เสียงลูกเสพของแคนแปดและแคนเก้าดังอยู่ตลอด

ทั้งเพลงและมีเครื่องประกอบจังหวะเป็นตัวควบคุมจังหวะของบทเพลง

บทบาทหน้าที่ในสังคมของซอกะบังไทเลย ประกอบด้วยวัฒนธรรมดนตรีที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมทางศาสนา เช่น การจัดกิจกรรมแสดงดนตรีพื้นบ้านในวันออกพรรษา บุญผะเหวด บุญกฐิน วัฒนธรรมดนตรีที่เกี่ยวข้องกับขนบธรรมเนียมประเพณีที่ได้มีการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการแสดงดนตรีพื้นบ้าน ได้แก่ งานผีตาโชนอำเภอด่านซ้าย งานออกพรรษา ผาเสาดลอยเคราะห์อำเภอยางชุมน้อย งานช้าง – นางผมหอมอำเภอกุหลาบ ด้านวัฒนธรรมดนตรีที่มีอิทธิพลกับซอกะบังไทเลย ประกอบด้วยรูปแบบของวัฒนธรรมดั้งเดิมที่ใช้ในงานประเพณีและเทศกาลต่าง ๆ โดยจะตั้งอยู่บนพื้นฐานความเชื่อระหว่างพระพุทธศาสนาและการนับถือผีเกิดเป็นดนตรีประกอบกิจกรรมทางศาสนาต่าง ๆ ในส่วนของบทเพลงที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรม นักดนตรีและชาวบ้านได้พยายามที่จะรักษาโครงสร้างของบทเพลงที่ใช้ในการบรรเลงให้มากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ Mackey (1995 : 288) ได้มีการศึกษาการแสดงดนตรีพื้นบ้านของเมืองโนวาสก๊อตตามผลการวิจัยพบว่า ชาวบ้านในเมืองโนวาสก๊อตมีความซาบซึ้งและภูมิใจในภูมิปัญญาด้านดนตรีพื้นบ้านของตนเองอย่างมาก และพยายามที่จะสืบทอดภูมิปัญญาด้านดนตรีนี้ให้แก่ลูกหลาน โดยมีวิธีการถ่ายทอดความรู้ที่ปฏิบัติ คือการให้ผู้ที่จะสืบทอดไปอยู่ร่วมกับปราชญ์ชาวบ้านที่มีความรู้ด้านดนตรีพื้นบ้านหรือการบรรเลงซอกะบังโดยใช้บทเพลงพื้นบ้านดั้งเดิมซึ่งเป็นการพัฒนาบทเพลงมาจากแคน พิณ และรูปแบบวัฒนธรรมดนตรีร่วมสมัย เป็นการนำเอาบทเพลงของดนตรีไทย ดนตรีสมัยนิยม หรือเพลงพื้นบ้านอื่น ๆ มาบรรเลงเพื่อให้เกิดเป็นระเบียบแบบแผนมากขึ้นเกิดเป็นเพลงที่มีการพัฒนาการมาจากกลุ่มบทเพลงอื่นจนเกิดเป็นการแสดงพื้นบ้านประจำจังหวัดเลยต่าง ๆ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Sam-Ang (1988 : 450 - A) ได้ทำการศึกษาวงพิณพาทย์ในกัมพูชา พบว่าการ

สืบทอดบทเพลงต่างๆของวงพิณพาทย์ จะถ่ายทอดแบบปากเปล่าที่สืบทอดกันมายาวนานทำให้รูปแบบมีการเปลี่ยนแปลง ส่วนรูปแบบการบรรเลงซอกะบังเพื่อประกอบพิธีต่างๆ ก็ยังมีให้เห็นกันอยู่และยังมีการจัดการแสดงขึ้นโดยหน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Giurati (1989 : 1616-A) ได้ศึกษาดนตรีดั้งเดิมของกัมพูชาในกรุงวอชิงตันดีซีเมื่อปี ค.ศ.1988 พบว่าเพลงเขมรในสหรัฐอเมริกามีการเปลี่ยนแปลงอย่างค่อยเป็นค่อยไปเพราะสภาพแวดล้อมเปลี่ยนไป แต่ดนตรีเขมรก็ยังใช้ในการบรรเลงประกอบพิธีกรรมสำหรับชุมชนเขมรวอชิงตันดีซี นอกจากนี้หน่วยงานของภาครัฐและเอกชนก็ยังได้มีการอนุรักษ์วัฒนธรรมดนตรีพื้นบ้านไว้ ดังจะเห็นได้จากสถาบันการศึกษาที่ได้มีการจัดหลักสูตรเกี่ยวกับวัฒนธรรมพื้นบ้านจังหวัดเลย และหน่วยงานของรัฐที่ได้มีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมดนตรีไว้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Meeker (2007 : unpagged) ได้ศึกษาการสืบทอดทางดนตรีดนตรีพื้นบ้าน ดนตรีประยุกต์ และดนตรีสมัยนิยมในเวียดนามเหนือ เมื่อปี ค.ศ. 2007 พบว่าเพลงพื้นบ้านกลายเป็นเพลงสมัยนิยมแพร่หลายในสื่อต่าง ๆ และรัฐพยายามอนุรักษ์ของเดิมเพื่อไม่ให้สูญไป ด้านความเชื่อและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับซอกะบังได้เกิดความเชื่อที่สืบทอดกันมาตั้งแต่โบราณ โดยจากการศึกษาพบว่าพิธีกรรมความเชื่อในการยกครุ่นั้นไม่ได้มีแบบแผนมากนัก ไม่มีการกำหนดรูปแบบหรือแนวคิดในการทำพิธีกรรมเฉพาะขึ้นมา แต่จะมีพิธีกรรมก็ต่อเมื่อมีเครื่องดนตรีหลายชนิดเข้ามาร่วมในกิจกรรมการยกครุ โดยที่นักดนตรีแต่ละคนก็จะมีพิธีกรรมที่แตกต่างกันออกไป ด้านการสืบทอดด้านการผลิตและการบรรเลงซอกะบังในปัจจุบันยังมีการสืบทอดด้านการผลิตซอกะบังในจังหวัดเลยอยู่ตามอำเภอต่าง ๆ ซึ่งผู้ที่ทำหน้าที่ผลิตซอกะบังก็มักจะเป็นผู้ที่สามารถเล่นซอกะบังได้ และเนื่องจากเป็นเครื่องดนตรีที่สามารถผลิตได้ง่ายสามารถหาวัสดุที่มีในท้องถิ่นนำมาผลิตขึ้นได้เอง

อีกทั้งกระบวนการผลิตก็ไม่ได้มีขั้นตอนที่ซับซ้อนยุ่งยาก ซึ่งช่างแต่ละคนก็จะมีเทคนิควิธีการทำชอกะบังคล้ายคลึงกันและแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับปัจจัยทางด้านวัสดุที่หาได้ในท้องถิ่น และยังพบว่าชอกะบังยังขาดที่เก็บบรรจุที่ดี และมีปัญหาเกี่ยวกับการปรับระดับเสียงแตกง่าย ไม่ทนต่อสภาพอากาศและแมลงกัดแทะ ด้านการสืบทอดด้านการบรรเลงชอกะบังนั้น จากการเก็บข้อมูลและสัมภาษณ์พบว่าผู้ที่สามารถบรรเลงชอกะบังได้ในปัจจุบันยังมีอยู่ ซึ่งปรากฏชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป และหน่วยงานของรัฐและสถาบันการศึกษายังมีการอนุรักษ์วัฒนธรรมด้านต่าง ๆ รวมถึงวัฒนธรรมดนตรีพื้นบ้านในจังหวัดเลยไว้ในปัจจุบัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของจุฑาศิริ ยอดศิริ (2553 : 302 - 314) ได้ศึกษา การอนุรักษ์และพัฒนาดนตรีในศิลปะการแสดงพื้นบ้านไทยมุสลิม ในกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ด้านความนิยมของคนดู ผู้ชมในปัจจุบันลดความนิยมศิลปะการแสดงพื้นบ้านไทยมุสลิมและนิยมการแสดงสมัยใหม่มากขึ้น ด้านการเข้ามาของสื่อสมัยใหม่ การขยายตัวเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามามีผลต่อการแสดงดนตรีในศิลปะการแสดงพื้นบ้านไทยมุสลิม กรุงเทพมหานครที่ยังยึดแนวทางปฏิบัติแบบโบราณจึงเสื่อมความนิยมลง ด้านการสืบทอด คนรุ่นใหม่ไม่สนใจที่จะสืบทอดเนื่องจากศิลปะการแสดงพื้นบ้านไทยมุสลิมไม่สนุก ไม่น่าติดตาม ด้านการสนับสนุนจากภาครัฐและองค์กรที่เกี่ยวข้อง ไม่มากเท่าที่ควร ในหลายหน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังไม่เห็นความสำคัญไม่มีการส่งเสริมเข้าไปในชุมชน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป เรื่อง “ชอกะบังไทยเลย : วัฒนธรรมเครื่องดนตรีพื้นบ้านจังหวัดเลย” มีดังนี้

1. ข้อเสนอแนะที่ได้จากงานวิจัย

1.1 การศึกษาเป็นการศึกษาหาความรู้ด้านดนตรีและวัฒนธรรมทางดนตรี โดยเฉพาะการ

ศึกษาเรื่องราวทางดนตรีที่กำลังจะสูญหาย หัวใจหลักของการวิจัยคือ การศึกษาภาคสนามดังนั้นเมื่อเราสำรวจข้อมูลเบื้องต้นและได้พื้นที่สนามแล้ว ควรรีบออกเก็บข้อมูลทันที เพราะถ้าหากเรารอเวลาหรือช้าไปเพียงไม่กี่วัน หรือช้าไปไม่กี่ชั่วโมง วัฒนธรรมที่มีคุณค่าเหล่านั้นอาจสูญไปพร้อมกับบุคคลข้อมูล ดังที่ผู้วิจัยได้ประสบปัญหาจากการทำวิจัยในครั้งนี้ กล่าวคือ ผู้ให้ข้อมูลหลักบางคนได้เสียชีวิตก่อนที่จะทันเก็บข้อมูล

1.2 การเก็บข้อมูลภาคสนามที่มีการบันทึกเสียง บันทึกภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหวควรมีผู้ช่วยในการหยิบจับอุปกรณ์หรือบันทึกภาพ ควรมีการแบ่งหน้าที่ให้กับผู้ช่วย ตลอดจนการให้ความรู้เบื้องต้นในการเก็บข้อมูลแก่ผู้ช่วย เพื่อให้สามารถจัดเก็บข้อมูลได้ถูกต้อง ตามวัตถุประสงค์อุปกรณ์ที่ใช้อย่างไม่มีความทันสมัยพอ ที่จะได้ข้อมูลหลายๆ และสามารถเผยแพร่ต่อไปได้

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยในครั้งต่อไป

2.1 ศึกษากระบวนการผลิตชอกะบังและการจำหน่าย

2.2 ศึกษาชอกะบังในจังหวัดอื่นๆ ในประเทศไทยที่ยังไม่มีการวิจัย

2.3 ศึกษาวิเคราะห์ชอกะบังในต่างประเทศ เช่น สาธารณรัฐประชาชนจีน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม เป็นต้น

2.4 ศึกษาเปรียบเทียบความแตกต่างของชอกะบังในประเทศไทยและต่างประเทศ

บรรณานุกรม

จุฑาศิริ ยอดศิริ. (2553). การอนุรักษ์และพัฒนาดนตรีในศิลปะการแสดงพื้นบ้านไทยมุสลิม กรุงเทพมหานคร.(วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวัฒนธรรมศาสตรมหาวิทยาลัทยมหาสารคาม.)

- เจริญชัย ชนไฟโรจน์. (2540). **กลุ่มวัฒนธรรมอีสาน**.
มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- _____. (2532). “ความเป็นมาของดนตรีพื้นบ้าน
อีสาน” ใน ศิลปะการแสดงพื้นบ้าน
ของไทย. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัย
ธรรมาธิราช.
- ชนชนะ ศรีหาบุตรโต. (2553). **แคนวงบ้านชีเหล็กใหญ่
ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ**.
(วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหา
บัณฑิต สาขา ดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัย
มหาสารคาม.)
- ซ์वाल ประทุมศิลป์. (2554). **ดนตรีประกอบการแสดง
พื้นบ้านในจังหวัดบุรีรัมย์**. (วิทยานิพนธ์
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.)
- โยธิน พลเขต. (2552). **ปัจจัยที่ทำให้หมอแคนประกอบ
ความสำเร็จในการเป่าแคนประกอบ
หมอลำกลอนवादอบล**. (วิทยานิพนธ์
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.)
- วรกร สี่โย. (2554). **เครื่องเป่าของกลุ่มชาติพันธุ์ใน
เขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ**.
(วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตร
มหาบัณฑิตมหาวิทยาลัยมหาสารคาม.)
- วาสนา ซึ่งอารมณ์. (2552). **ดนตรีผู้ไทยบ้านโพนสว่าง
อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์**. (วิทยานิพนธ์
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.)
- สาร สาระทัศน์นันท์. (2544). **ฮีตสิบสอง**. นครพนม:
สถาบันราชภัฏนครพนม.
- สุริยา บรรพลา. (2555). **แนวคิดทฤษฎี : การพัฒนา
ศิลปะการแสดงพื้นบ้านจังหวัดเลย**.
โปรแกรมวิทยาศาฏศิลป์ คณะ
มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.
- Giuriat, Giovanni. (January, 1989) “Khmer
Traditional Music in Washington,
D.C.,” **Dissertation Abstracts
International**. 49(7) : 1616-A.
- Mackey, John Wisdom.(1995).**Country Music
Performance in Northern Nova
Scotia. Canada : Memorial
University of Newfoundland.**
- Meeker, Lauren.(December, 2007). “Musical
Transmissions : Folk Music,
Mediation and Modernity in
Northern Vietnam”. **Dissertation
Abstracts International**. 68(6) :
unpaged .
- Sam – Ang, S.(December, 1989). “The Pin Peat
Ensemble : Its History, Music, and
Context” **Dissertation Abstracts
International**. 50(6) : 1478 – A .